

DRUŠTVENA STRUKTURA

- društvena struktura se sastoji od **društvenih odnosa koji su regulirani normama**
  - *relativno trajan, stabilan i uređen skup odnosa među ljudima*
  - *sastoji se od djelovanja ljudi i njihovih međusobnih odnosa, a ne od materijalnih predmeta*
- **KOMPONENTE DRUŠTVENE STRUKTURE:**
  - društveni status
  - društvene uloge
  - društvene grupe
  - organizacije
  - institucije

DRUŠTVENI STATUS (POLOŽAJ)

– **DRUŠTVENI STATUS** – položaj koji pojedinac zauzima u društvu i kulturno je određen

PRIPISANI

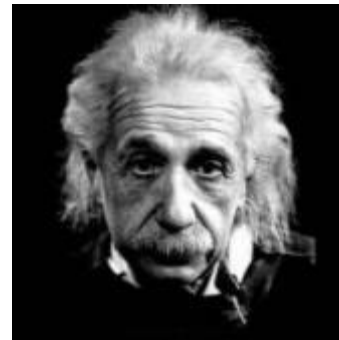
položaj kojeg društvo **dodjeljuje** pojedincu bez obzira na njegove sposobnosti, napore, rezultate...

STEČENI

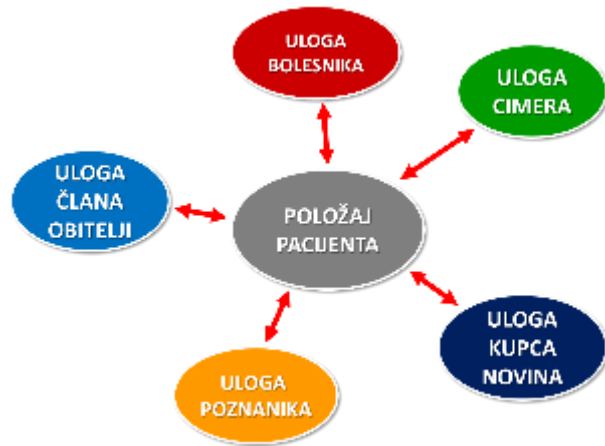

rezultat su osobne nadarenosti, znanja, upornosti ili izbora

DRUŠTVENE ULOGE

- **DRUŠTVENE ULOGE** – skup **normi** i **očekivanja** koja se **stavljaju pred osobu**
  - niz normi koje prate društveni status
- uloge **uređuju dr. odnose** i čine ponašanje **predvidivim**
- služe tipizaciji ljudi u **kategorije**
  - *npr. učenik, liječnik, policajac, svećenik...*
- uloge se **uče socijalizacijom**

DRUŠTVENE INSTITUCIJE

- **DRUŠTVENA INSTITUCIJA** – sačinjavaju je međusobno **povezane uloge** i **norme** koje su **u međusobnom odnosu**
  - odnosi su regulirani, kontinuirano se ponavljaju i ponašanje članova je regulirano normama
- **INSTITUCIONALIZACIJA** – proces u kojem neke socijalne prakse postaju **regulirane** i **kontinuirane** (proces nastanka institucija)
  - *vrste institucija: ekonomske, političke, stratifikacijske, institucije srodstva (obitelj, brak) i kulturne institucije (škola, religija, umjetnost...)*

DRUŠTVENE GRUPE, ORGANIZACIJE I BIROKRACIJA

- **DRUŠTVENA GRUPA** – kolektiv pojedinaca koji su u međusobnoj interakciji i koji formiraju socijalne odnose
- **PRIMARNE GRUPE** – manje i dugotrajne grupe u kojima postoji visok stupanj bliskosti i osjećajne povezanosti među članovima
  - obitelj, grupa vršnjaka, prijatelji
  - važni čimbenici socijalizacije i socijalne kontrole
- **SEKUNDARNE GRUPE** – brojnije su, njihovi članovi nisu posebno emotivno povezani, a njihove međusobne interakcije nisu tako sveobuhvatne kao u primarnim grupama
  - političke stranke, klubovi ili profesionalna udruženja, sudionici internetskog foruma
  - odnosi zasnovani na postizanju nekog cilja
- granica između primarnih i sekundarnih grupa nije čvrsta
(sekundarna grupa može postati primarna učestalijim druženjem njenih članova)

PRIMARNA I SEKUNDARNA GRUPA

	PRIMARNE	SEKUNDARNE
VELIČINA GRUPE	malobrojne	brojnije
ZNAČAJKE ODNOSA	osobno orijentirani	ciljno orijentirani
TRAJANJE ODNOSA	obično dugotrajni	često kratkotrajni
OBUH VATNOST ODNOSA	obuhvatni odnosi koji uključuju različite aktivnosti	površni odnosi koji uključuju malobrojne aktivnosti
TIPIČNI PRIMJERI	obitelj, prijateljstvo	radna organizacija, politička stranka
SLIČNOST	<i>gemeinschaft</i>	<i>gesellschaft</i>

FORMALNE, NEFORMALNE I REFERENTNE GRUPE

- osim primarnih i sekundarnih, razlikujemo formalne i neformalne grupe
- **FORMALNE GRUPE** – imaju jasno i precizno propisane i definirane ciljeve, položaje i uloge te normativni sustav
  - nastaju smišljeno i ciljano (*npr. političke stranke, udruge...*)
- **NEFORMALNE GRUPE** – nemaju jasno i precizno definirane ciljeve i strukturu, niti su formalno definirane uloge i položaji u grupi
  - *npr. skupina prijatelja koja se sastaje jednom tjedno na nogometu*

FORMALNE, NEFORMALNE I REFERENTNE GRUPE

- **REFERENTNE GRUPE** – bilo koja grupa koju ljudi **upotrebljavaju za usporedbu** samih sebe i vlastitog ponašanja
  - *npr. nogometaši, glumci, pjevači i dr. koji se uspoređuju s najboljima na svom polju*
- **DRUŠTVENE ORGANIZACIJE** – velike društvene grupe koje karakterizira **jasno definirani skup odnosa autoriteta** (hijerarhijska struktura)
  - *veće društvene grupe koje se osnivaju radi ostvarenja specifičnih ciljeva ili zadovoljenja posebnih interesa*

"Danijele, želio bih te smatrati osobom.
Ali moj je posao da te smatram osobljem."

AGREGAT I SOCIJALNA KATEGORIJA

- **AGREGAT** – skup anonimnih i međusobno nepovezanih pojedinaca koji su **u isto vrijeme na istom mjestu** (*npr. kupci u samoposluživanju, putnici u zračnoj luci ili publika u kino dvorani*)
  - interakcija među pojedincima slaba ili ne postoji
- **SOCIJALNA KATEGORIJA** – statističko grupiranje, tj. **svrstavanje ljudi u skupine** prema određenim društveno zanimljivim ili bitnim značajkama (*npr. prihodi, zanimanje, obrazovanje...*)
  - podatci bitni za sociološka istraživanja (statistički podatci)

AGREGAT (ljudi koji čekaju autobus i publika u kino dvorani)

SOCIJALNA KATEGORIJA (nezaposleni i beskućnici)

BIROKRACIJA (M. Weber)

- **BIROKRACIJA** – organizacija s jasno definiranim ulogama i hijerarhijom piramidalnog oblika (*koja djeluje na osnovi preciznih pravila i procedura*)
- **Weberova analiza birokracije** – idealni tip birokracije:
  - jasno definirana hijerarhija autoriteta
  - precizan sustav pisanih pravila
  - impersonalnost i objektivnost u odnosima
  - puno radno vrijeme i definirana plaća
  - zaposlenje se smatra karijerom
  - razdvojenost poslovnog od privatnog života
  - naobrazba službenika (*na meritokratskom načelu*)
  - službenici ne posjeduju sredstva na kojima rade
- moderna birokracija je izuzetno **racionalan i učinkovit** način organiziranja velikog broja ljudi – *savršeni stroj* (Weber)

DISFUNKCIJE BIROKRACIJE (R. Michels)

- **DISFUNKCIJE BIROKRACIJE** (*negativne strane birokracije*)
  1. **izokrenuta racionalnost** (*npr. potvrda o nekažnjavanju*)
  2. **neotpornost na promjenu nesposobnost djelovanja u promijenjenim okolnostima** (*izvježbana nesposobnost ili specijalisti bez duha*)
  3. **samodovoljnost birokracije** (*birokracija sama sebi svrha*)
  4. **parkinsonov zakon** (*bujanje birokracije*)
  5. **oligarhija** (željezni zakon oligarhije) – većina moći je koncentrirana u vrhu (*nalik na piramidu*) a inicijativa podređenih je ugušena
- „Birokracija je sitničava, uskogrudna, kruta i neliberalna.”
– Robert Michels

TIPOVI DRUŠTAVA

– razvoj društava (*sociokulturna evolucija*) možemo podijeliti u nekoliko oblika:

1. PREDMODERNA društva

1. lovačko-sakupljalačka
2. stočarska i agrarna društva
3. neindustrijske civilizacije

2. MODERNA INDUSTRIJSKA društva

- industrijalizam, kapitalizam, urbanizacija i liberalna demokracija

3. POSTMODERNA društva

- informacijsko društvo

STRATIFIKACIJSKI SUSTAVI

- **DRUŠTVENA DIFERENCIJACIJA** – razlikovanje dr. grupa i pojedinaca na temelju sociokulturnih, bioloških i fizioloških osobina (spol, rasa, nacionalnost...)
  - ne postoji rangiranje među pojedincima, već je riječ o razlici u osobinama
- **DRUŠTVENA STRATIFIKACIJA** – strukturirana nejednakost između dr. skupinama u nekom društvu u smislu dostupnosti materijalnim ili simboličnim nagradama (bogatstvo ili prestiž)
- npr. ljudi obavljaju različite poslove (dr. diferencijacija) ali ti poslovi se različito vrednuju (dr. stratifikacija)

RAZLIKA IZMEĐU DR. STRATIFIKACIJE I DIFERENCIJACIJE

- kad god postoji dr. stratifikacija, prisutna je i dr. diferencijacija, ali obrnuto nije slučaj
- dr. diferencijacija se odnosi na razlike među pojedincima, dok se dr. stratifikacija odnosi na razlike među grupama

DR. SUSTAV	DR. DIFERENCIJACIJA	DR. STRATIFIKACIJA
KASTE	X	X
FEUDALIZAM	X	X
BUŠMANI	X	
ABORIĐINI	X	
MODERNA DRUŠTVA	X	X

STRATIFIKACIJSKI SUSTAVI

ROPSTVO

ekstremni oblik dr.
nejednakosti
(pojedinci **zakonski**
„posjeduju” druge
ljude)

KASTE

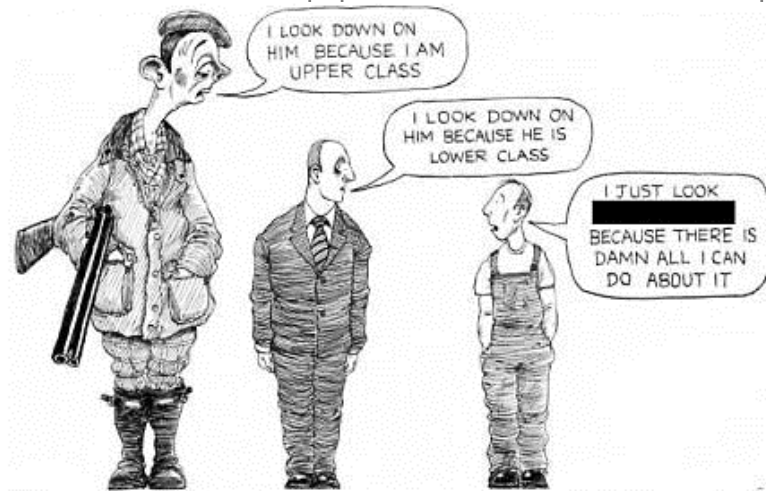
oblik dr.
stratifikacije
zasnovan na
religiji
(*hinduizam*)

STALEŽI

oblik dr.
stratifikacije
zasnovan na
različitim pravima
i obvezama

KLASE

oblik dr.
stratifikacije
zasnovan na
ekonomskim
razlikama

DRUŠTVENA MOBILNOST

- **DRUŠTVENA MOBILNOST** – pomicanje pojedinca ili grupe između različitih socioekonomskih položaja
  - vertikalna i horizontalna društvena mobilnost
- **VERTIKALNA** dr. mobilnost – pomicanje prema gore ili prema dolje na stratifikacijskoj ljestvici (*povećanjem odnosno smanjenjem bogatstva, prestiža ili dr. moći*)
- **HORIZONTALNA** dr. mobilnost – kretanje u prostoru (*npr. selidbe u drugi grad ili regiju, ili migraciju u inozemstvo*)

DRUŠTVENA MOBILNOST

- **intrageneracijska** (**unutargeneracijska**) i **intergeneracijska** (**međugeneracijska**)
- **UNUTARGENERACIJSKA** – koliko se neki pojedinac pomicao na stratifikacijskoj ljestvici u svom životu
  - *npr. ako se neki radnik u tvornici školuje i postane inženjer, onda je mobilan prema gore, a ako vlasnik tvornice bankrotira pa nakon toga mora početi raditi kao namještenik, onda je mobilan prema dolje*
- **MEĐUGENERACIJSKA** – usporedba pomicanja na stratifikacijskoj ljestvici između roditelja i njihove djece
  - *npr. ako sin električara postane doktor, onda je mobilan prema gore, a ako sin doktora postane smetlar, onda je mobilan prema dolje*

DRUŠTVENA MOBILNOST

- s obzirom na dr. mobilnost razlikujemo **OTVORENA** i **ZATVORENA** društva
- **OTVORENA** društva – stratifikacijski sustav unutar kojeg se dr. položaj **relativno lako mijenja** (velika vertikalna mobilnost)
  - *npr. kapitalističko industrijsko društvo koje karakterizira klasni sustav i gdje se pojedinac može lako pomicati na stratifikacijskoj ljestvici*
- **ZATVORENA** društva – stratifikacijski sustav unutar kojeg se **otežava ili ograničava mobilnost** (dr. položaj se nasljeđuje)
  - *npr. kastinski sustav gdje je prijelaz iz jedne u drugu kastu nemoguć*
- **MERITOKRATSKA** društva (*eng. merit – zasluga*) – otvorena društva u kojima položaj pojedinca ovisi **o osobnom postignuću, trudu i zaslugama**